

Σπουδές φύλου και ισότητας στα Ελληνικά Πανεπιστήμια.*

Μαρία Στρατηγάκη**

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα «παρενέργεια» του προσανατολισμού της ΕΕ στην αγορά εργασίας και την αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού αποτελεί η χρηματοδότηση προπτυχιακών, μεταπτυχιακών και ερευνητικών προγραμμάτων Σπουδών Φύλου και Ισότητας από το ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ. Υπό τον γενικό στόχο της βελτίωσης της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας, ο Άξονας 4 του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ διαθέτει 70 εκατομμύρια Ευρώ (γύρω στο 3%) για προγράμματα ισότητας των φύλων στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ας σημειωθεί ότι η δέσμευση συγκεκριμένων κονδυλίων για θετικές δράσεις υπέρ των γυναικών αποτέλεσε απαραίτητη προϋπόθεση για την έγκριση ολόκληρου του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ κατά τη φάση των διαπραγματεύσεων του Γ΄ ΚΠΣ, παρά τις προσπάθειες της τότε ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας να διαθέσει τα κονδύλια αυτά σε άλλους σκοπούς. Η επιμονή των αρμόδιων στελεχών της ΕΕ να σχεδιασθούν δράσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στην αγορά εργασίας έγινε στο πλαίσιο της ευρύτερης ευρωπαϊκής πολιτικής ένταξης της ισότητας σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές, πολιτική που αναπτύχθηκε στη βάση του Άρθρου 3 της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Παρά το γεγονός ότι οι πολιτικές ισότητας των φύλων της ΕΕ εντάσσονται στο πλαίσιο της θεσμικής (και ουσιαστικής) ισότητας των φύλων και όχι του ριζοσπαστικού φεμινισμού, η αξιοποίηση αυτής της ευκαιρίας από φεμινίστριες διαφορετικών θεωρητικών καταβολών και προσεγγίσεων που εργάζονται στα Πανεπιστήμια έφερε, κατά την γνώμη μας, πολύ σημαντικά αποτελέσματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έλειψε η εμφάνιση ευκαιριακών και όψιμων «φεμινιστών» και των δύο φύλων που «είδαν φως και μπήκαν» διεκδικώντας μέρος αυτών των κονδυλίων. Σε συνολικές γραμμές, όμως, η δυνατότητα χρηματοδότησης πρόσφερε ευκαιρίες ανάπτυξης των σπουδών φύλου και ισότητας για πρώτη φορά στα ελληνικά Πανεπιστήμια «νομιμοποιώντας» το γνωστικό πεδίο στην ακαδημαϊκή

---

* Δημοσιεύτηκε στο ένθετο *Παιδεία και Κοινωνία*: εφ. ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΑΥΓΗ, τχ 1, Απρίλιος 2005.

** Επικ. καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου, επιστημονική υπεύθυνη του προγράμματος Σπουδών Φύλου και Ισότητας

κοινότητα, όπως είχε γίνει ήδη σε πολλά ευρωπαϊκά και αμερικάνικα Πανεπιστήμια από την δεκαετία του 1970. Ιδιαίτερα στις κοινωνικές επιστήμες, το φύλο είτε ως αναλυτική κατηγορία, είτε ως συστατικό στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων, είτε ακόμα ως απαραίτητο εργαλείο της κοινωνικής έρευνας αναδείχθηκε από την αφάνεια δίνοντας την ευκαιρία σε όσες και όσους ενδιαφέρονταν και είχαν αναπτύξει σχετικούς προβληματισμούς να τους εκφράσουν στην δουλειά τους, και να επιδιώξουν και την αποδοχή της επιστημονικής κοινότητας.

Μέχρι σήμερα ο απολογισμός αριθμεί 8 προπτυχιακά διατμηματικά προγράμματα, 3 ΠΜΣ και πάνω από 30 ερευνητικά προγράμματα. Τα προπτυχιακά περιλαμβάνουν εισαγωγή νέων μαθημάτων για θέματα φύλου, εμπλουτισμό υφισταμένων μαθημάτων με τη διάσταση του φύλου, δημιουργία κύκλου μαθημάτων και παροχή σχετικών πιστοποιητικών σπουδών, δημιουργία και λειτουργία εργαστηρίων φύλου και ισότητας, οργάνωση ανοιχτών διαλέξεων, διεθνών συνεδρίων και σειράς σεμιναρίων, προβολή ταινιών, εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών των Πανεπιστημίων με σχετικά βιβλία και άλλες δράσεις μέσα στην Πανεπιστημιακή κοινότητα και σε κοινό εκτός αυτής, κυρίως σε γυναικείες οργανώσεις, φεμινιστικές ομάδες αλλά και σε φορείς άσκησης πολιτικής. Ο σχεδιασμός των δράσεων, τα επιστημονικά πεδία και η θεωρητική προσέγγιση των σπουδών φύλου που υιοθέτησαν τα προγράμματα εξαρτήθηκαν, όπως ήταν φυσικό, από τη σύνθεση κάθε ομάδας που ανέλαβε να σχεδιάσει και να υλοποιήσει το κάθε ένα διατμηματικό πρόγραμμα.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο **Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης** συνεργάζονται 13 τμήματα, που το έτος 2004-2005 προσφέρουν 51 σχετικά μαθήματα σε τέσσερις θεματικούς κύκλους. Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές που θα επιλέξουν τέσσερα από αυτά τα μαθήματα θα αποκτήσουν σχετικό πιστοποιητικό παρακολούθησης (www.auth.gr/genderstudies). Στο ΑΠΘ λειτουργεί παράλληλα και διατμηματικό μεταπτυχιακό για την εξειδίκευση στην παιδαγωγική της ισότητας των φύλων (www.auth.gr/edlit). Το προπτυχιακό πρόγραμμα του **Πανεπιστημίου Αθηνών** περιλαμβάνει 26 μαθήματα σε 10 τμήματα και την οργάνωση διεθνών συνεδρίων, ενώ παράλληλα έχει αναδείξει το ζήτημα των πολιτικών ισότητας μέσα στα Πανεπιστήμια ως ενέργεια που συμπληρώνει και υποστηρίζει την ανάπτυξη των σπουδών φύλου (www.isotita.uoa.gr). Στο ΕΚΠΑ λειτουργεί και μεταπτυχιακό με θέμα φύλο και θρησκεία (www.fylo.theol.uoa.gr). Το προπτυχιακό πρόγραμμα του **Ε.Μ Πολυτεχνείου** «Φύλο και Χώρος» περιλαμβάνει νέα μαθήματα και τον εμπλουτισμό υφισταμένων με τη διάσταση του φύλου στις προσεγγίσεις του σχεδιασμού και της διαχείρισης του χώρου στην πόλη, τη γειτονιά και το σπίτι, ενώ παράλληλα λειτουργεί διατμηματικό κέντρο (www.arch.ntua.gr/genderandspace). Στο **Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας** συνεργάζονται πέντε τμήματα τα οποία προσφέρουν έναν ενιαίο κύκλο μαθημάτων και διατμηματικά επιστημονικά συμπόσια, ημερίδες και διαλέξεις (www.gender.uth.gr). Στο **Πανεπιστήμιο Κρήτης** το πρόγραμμα περιλαμβάνει 18 μαθήματα σε 5 τμήματα, σειρά ανοιχτών επιστημονικών

εκδηλώσεων και τη διοργάνωση διεθνούς συνεδρίου (www.soc.uoc.gr). Το **Πανεπιστήμιο Αιγαίου** προσφέρει κύκλο διεπιστημονικών μαθημάτων σε θέματα φύλου και ισότητας, που αποτελείται από 10 μαθήματα, που προσφέρονται σε όλο τον φοιτητικό πληθυσμό του Πανεπιστημίου (www.rhodes.aegean.gr/genderstudies). Στο Πανεπιστήμιο λειτουργεί και μεταπτυχιακό με θέμα γυναίκες και φύλα στο Τμήμα Ανθρωπολογίας και Ιστορίας (www.aegean.gr/gender-postgraduate). Στο **Πανεπιστήμιο Πειραιώς** το αντίστοιχο πρόγραμμα περιλαμβάνει την ανάπτυξη νέων μαθημάτων, δράσεων συνέργειας με άλλους κοινωνικούς φορείς, εκδόσεις και τη δημιουργία ολοκληρωμένου πληροφορικού συστήματος. (www.unipi.gr/ypires/epeaekIsotitafulon) Στο **Πάντειο Πανεπιστήμιο** συνεργάζονται 6 τμήματα που προσφέρουν 15 προπτυχιακά μαθήματα για τα θέματα φύλου (από αυτά τα 8 είναι νέα), ενώ άλλα 30 μαθήματα έχουν αναμορφωθεί εμπλουτιζόμενα με τη διάσταση του φύλου. Στο Πάντειο λειτουργεί Εργαστήριο Σπουδών Φύλου με εξειδικευμένη βιβλιοθήκη και βιντεοθήκη. Στο πλαίσιο του προγράμματος ψηφιοποιήθηκε αρχαιακό υλικό του γυναικείου κινήματος, οργανώθηκαν σεμινάρια, προβολές και ανοιχτές διαλέξεις και ετοιμάζεται διεθνές επιστημονικό συνέδριο τον ερχόμενο Ιούνιο (www.genderpanteion.gr).

Η δυναμική που θα δημιουργήσει η υλοποίηση των προγραμμάτων, όπως άλλωστε και οι επιστημονικές και ερευνητικές προοπτικές που θα ανοίξουν μετά το τέλος του ΕΠΕΑΕΚ II θα εξαρτηθούν, όπως είναι φυσικό, από πολλούς παράγοντες. Σημαντικότεροι φαίνεται να είναι η οικονομική και πολιτική στήριξη του Υπουργείου Παιδείας, η στήριξη από τις Πρυτανείες και τις Συγκλήτους, αλλά και η προσωπική δέσμευση των διδασκόντων και διδασκουσών να συνεχίσουν να αναπτύσσουν τα νέα ερευνητικά πεδία που ανοίγει η οπτική του φύλου στις επιστήμες τους και στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία μέσα στο Πανεπιστήμιο. Το έντονο ενδιαφέρον που εκδηλώθηκε από φοιτητές και κυρίως πολλές φοιτήτριες για τις Σπουδές φύλου και ισότητας, ελπίζουμε να μη μείνει χωρίς ανταπόκριση.